

HUMOR OM TE LACHEN

Een feministische classica en Romeinse schunnigheden

Humor uit de Romeinse cultuur valt lezers nogal eens rauw op de maag. Romeinse schrijvers laten zich doorgaans nogal macho-achtig uit: dus met flink veel opschepperij, vrouwvijandigheid en stoere beledigingen aan het adres van (mannelijke) concurrenten. In bepaalde literaire genres, zoals komedie, satire en epigram, lijken zelfs alle remmen los te gaan. Persoonlijke beledigingen, schunnige grofheden en schuttingtaal die in het dagelijks leven beslist taboe waren, kunnen in die specifieke context ineens wel.

Maar we moeten in deze verschijnselen echter geen aanwijzingen zien voor decadentie of postmodernisme, hoe verleidelijk dat soms ook is. Integendeel: de schijnbare losbandigheid van deze humor functioneerde feitelijk als een uitlaatklep binnen het sociale systeem. De Romeinse opvattingen over wat wel en niet hoort, hoe mannen en vrouwen zich te gedragen hebben, werden er dus krachtig door bevestigd, zelfs als voor ons gevoel sprake is van rol- en taboe-doorbreking.

UNIVERSEEL Conservatisme, vrouwenhaat, rolbevestiging: dit lijkt geen vrolijk jachtterrein

VINCENT HUNINK

voor feministische onderzoekers. Toch is de schrijfster van *The garden of Priapus* de vrouwenzaak ten volle toegedaan. Amy Richlins boek verscheen voor het eerst in 1983, en ze blijkt er met de jaren alleen nog maar radicaler op te zijn geworden. In deze herziene editie is een uitgebreid voorwoord opgenomen met veel nieuwe literatuurverwijzingen en krachtige politieke stellingnamen (aan Amerikaanse universiteiten lijkt er wat dat betreft een orkaan te woeden). Binnen homostudies stelt Richlin zich ondanks haar lof kritisch op tegenover Foucault, Halperin, Winkler en anderen. Ze kiest heel duidelijk voor een stukje 'essentialisme' en voor nadruk op het universele en het herkenbare in plaats van het 'andere'. Hierdoor, betoogt zij, is een cross-culturele aanpak pas mogelijk en ook zinvol: alleen als je ervan uitgaat dat er iets 'universeels' en cultuuroverschrijdends is, kun je bepaalde Romeinse schunnigheden met moderne pornografie vergelijken, of kun je zeggen dat seksueel aggressieve humor misschien wijst op verdrongen angst en twijfels.

INSPIRERENDE IDEEËN Om zicht te krijgen op Romeinse humor speelt Richlin dus vrolijk leentjebuurt bij antropologie en psychologie. Maar naast feministe is Richlin ook classica en heeft ze een 'ouderwets' scherp oog voor de antieke teksten. Ze gebruikt die in allerlei soorten: spotversjes en muuropschriften aan de ene kant en de Hogere Literatuur aan de andere kant. Een belangrijk deel van het boek wordt in beslag genomen door uitvoerige en heel fijnzinnige besprekingen van de seksuele humor van auteurs als Catullus, Ovidius, Horatius, Petronius en Juvenalis. Daartussenin zitten dan de zogenaamde Priapus-verzen, een verzameling gedichtjes rondom de macho-achtige vruchtbaarheidsgod Priapus.

Richlin is in deze analyses niet vervelend aan het doordrammen. Ze blijft zich ervan bewust dat humor om te lachen is, en niet primair bedoeld om over te theoretiseren. Bovendien weemt het in haar boek van de inspirerende ideeën, op alle niveaus.

The Garden of Priapus laat aldus zien dat inzichten uit hedendaags sociaal-wetenschappelijk onderzoek werkelijk inzicht kunnen geven in het antieke materiaal. Voorwaarden daartoe zijn dat er zorgvuldig en tactvol met dat antieke materiaal wordt omgesprongen en dat de blik van de onderzoeker niet totaal vertroebeld is door partijpolitieke of emancipatoire doeleinden. Aan deze voorwaarden voldoet Richlins boek ruimschoots en het is dan ook meer dan terecht opnieuw uitgebracht. Een aanrader. □

Amy Richlin
The garden of Priapus: sexuality and aggression in Roman Humor

rev. ed. - New York, NY [etc.]: Oxford University Press, 1992. -